

Łódź, dnia 18 maja 2015 r.

prof. dr hab. szt. muz. Ziemowit Wojtczak
Akademia Muzyczna
im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi
Dziedzina – sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna – wokalistyka

adres do korespondencji:

████████████████████
████████████████████
████████████████████

**Recenzja pracy doktorskiej Pana magistra sztuki Pawła Wolskiego,
w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki muzycznej,
dyscyplinie artystycznej wokalistyka
przeprowadzanym przez Radę Wydziału Wokalno-Aktorskiego
Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu**

Zleceniodawca opinii

Poniższa opinia, napisana na wniosek Rady Wydziału Wokalno-Aktorskiego Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu, zawarty w pismach z dnia 8 maja 2014 roku i 21 kwietnia 2015 roku, dotyczy uchwały podjętej 7 maja 2014 roku przez wyżej wymienioną jednostkę w sprawie wszczęcia przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej wokalistyka dla Pana magistra sztuki Pawła Wolskiego, zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, Dz. U. z 2005 nr 164 poz. 1365 oraz Dz. U. z 2011r. nr 84 poz. 455). Do nadesłanego mi przez Przewodniczącego Rady pisma informującego o wyznaczeniu mojej osoby przez Radę Wydziału Wokalno-Aktorskiego Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu na recenzenta pracy doktorskiej Pana magistra sztuki Pawła Wolskiego, dołączona została niezbędna dokumentacja potwierdzająca uprawnienia Rady Wydziału do przeprowadzenia przewodu doktorskiego, wraz z odpowiednimi uchwałami i protokołami, jak również egzemplarz pracy doktorskiej oraz dokumentacja dorobku doktoranta.

Podstawowe dane o doktorancie

Magister Paweł Wolski urodził się 28 kwietnia 1979 roku w Szczecinie. Na podstawie informacji ze starannie przygotowanej dokumentacji przedstawionej na potrzeby niniejszego postępowania przewodowego można zauważyć, że Pan Paweł Wolski, po ukończeniu Szkoły Podstawowej w rodzinnym mieście, kształcił się w XVI Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie, równoległe zdobywając wykształcenie muzyczne w Szkole Muzycznej I stopnia w Szczecinie (na wydziale instrumentalnym, na kierunku fortepian) i w Szkole Muzycznej II stopnia w Szczecinie (na wydziale Teoretyczno-Pedagogicznym) a następnie studiował śpiew solowy na Wydziale Wokalno-Aktorskim Akademii Muzycznej im.

I. J. Paderewskiego w Poznaniu, które to studia ukończył pod kierunkiem profesora Wojciecha Maciejowskiego w roku 2008 z wynikiem bardzo dobrym, uzyskując tytuł zawodowy magistra sztuki w zakresie wokalistyki. W latach 2003–2006 był słuchaczem Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego w Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu, które ukończył uzyskując stosowne zaświadczenie o uzyskaniu przygotowania pedagogicznego.

Jeszcze przed rozpoczęciem studiów wokalnych Paweł Wolski rozpoczął profesjonalne występy wokalne początkowo jako członek Chóru Chłopięcego „Słowiki” w Szczecinie a później jako członek Chóru Chłopięco-Męskiego Telewizji Polskiej w Szczecinie realizując także partie solowe w utworach chóralnych. Następnie swoją pasję wokalną Paweł Wolski realizował jako artysta chóru w Operze i Operetce w Szczecinie. Już podczas studiów wokalnych Doktorant rozpoczął swoją działalność koncertową. Równoległe do zainteresowań wokalnych Paweł Wolski realizował się jako dyrygent, do którego to zajęcia przygotowywał się już od zajęć w Szkole Muzycznej II stopnia, zaś podczas studiów kontynuował te zainteresowania prowadząc m.in. recitale dyplomowe na poziomie tak Szkoły Muzycznej II stopnia jak i Akademii Muzycznej w Poznaniu.

Jak wynika z załączonej dokumentacji, tylko na przestrzeni lat 2000–2004 – a zatem jeszcze przed ukończeniem studiów wokalnych – Paweł Wolski wystąpił w ponad dwudziestu koncertach (początkowo śpiewając głosem barytonowym), z czego bardzo wiele z nich odbyło się poza macierzystą uczelnią (w tym również poza granicami naszego kraju). Warto w tym miejscu zauważyć, że trzon repertuaru artysty stanowiła wówczas liryka wokalna oraz pozycje kantatowo-oratoryjne. Począwszy od roku 2005 kariera wokalna Pawła Wolskiego nabiera bardzo dynamicznego rozwoju. Doktorant realizuje wówczas swoje pierwsze partie operowe (m.in. na festiwalach w St. Moritz i w Bazylei w Szwajcarii oraz w Teatrze Muzycznym w Poznaniu), łącznie występując na scenie kilkadziesiąt razy. Doskonali także swoje umiejętności na warsztatach i kursach mistrzowskich u takich pedagogów jak prof. Piotr Kusiewicz, prof. Wojciech Maciejowski, prof. Helena Łazarska, prof. Ewa Wójciak-Wdowicka, prof. Grażyna Flicińska-Panfil czy prof. Marek Gasztecki.

Po zakończeniu studiów wokalnych w poznańskiej Akademii Muzycznej mgr Paweł Wolski rozpoczyna trwającą do dnia dzisiejszego współpracę z Operą na Zamku w Szczecinie, kontynuuje także współpracę z Teatrem Muzycznym w Poznaniu. Występuje także na scenie Teatru Wielkiego w Poznaniu. W tym czasie sięga on po coraz to bardziej wymagające partie tenorowe. Wśród nich należy wymienić Alfreda w *Zemście nietoperza* J. Straussa, Leńskiego w *Eugeniuszu Onieginie* P. Czajkowskiego, Ismaela w *Nabucco* G. Verdiego, Robinsona Crusoe w operetce J. Offenbacha, Tassila w *Hrabinie Maricy* E. Kalmana, Sou-Chonga w *Krainie uśmiechu* F. Lehára, Jaquina w *Fideliu* L. van Beethovena, Barinkaya w *Baronie cygańskim* J. Straussa i wiele innych. Artysta nie stroni także od partii charakterystycznych, wśród których można wskazać na partie Mozartowskie takie jak Monostatos w *Czarodziejskim flecie* czy Don Bazylio i Don Curzio w *Weselu Figara*. Równocześnie mgr Paweł Wolski przejawia znaczną aktywność w działalności estradowej występując z wieloma liczącymi się zespołami filharmonicznymi (m.in. z orkiestrą

Filharmonii Koszalińskiej, Baltic Neopolis Orchestra, Kammerorchester Prenzlau, z zespołem Filharmonii Szczecińskiej, z orkiestrą Filharmonii Świętokrzyskiej, Sinfonia Baltica, z orkiestrą Filharmonii Poznańskiej i innymi) a także biorąc udział w koncertach kameralnych. Jak sam Doktorant zauważa w dołączonym do dokumentacji życiorysie, w ciągu ośmiu lat pracy wykonał łącznie ponad trzysta (!) spektakli i koncertów, na które złożyło się ponad trzydzieści partii operowych i operetkowych oraz kilkadziesiąt dzieł z repertuaru oratoryjno-kantatowego. W roku 2013 mgr Paweł Wolski za rolę Leńskiego w *Eugeniuszu Onieginie* P. Czajkowskiego był także nominowany do nagrody „Bursztynowy Pierścień”.

Ocena pracy doktorskiej

Na pracę doktorską magistra sztuki Pawła Wolskiego składają się: dzieło artystyczne w postaci zarejestrowanej na płycie DVD realizacji partii Włodzimierza Leńskiego w operze Piotra Czajkowskiego *Eugeniusz Oniegin* oraz rozprawa pisemna, stanowiąca jednocześnie opis wyżej wymienionego dzieła, zatytułowana *Postać Włodzimierza Leńskiego w ujęciu Aleksandra Puszkina oraz Piotra Czajkowskiego jako wyraz przemian artystyczno-kulturowych XIX-wiecznej Rosji*, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Maciejowskiego w Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu. Nagranie przedstawione w postępowaniu przewodowym jest żywą rejestracją wizyjno-dźwiękową spektaklu, co stanowi w moim odczuciu dodatkowy element budujący oryginalność zamierzonego przedsięwzięcia artystycznego.

Zanim przejdę do szczegółowej oceny wspomnianego dzieła artystycznego, muszę zauważyć, że załączona do opisu płyta DVD z zapisem realizacji dzieła przygotowana została nie w kodowaniu mpeg2, które jest właściwe dla standardowych płyt DVD lecz w formacie *.mp4, który to format nie jest obsługiwany przez niektóre odtwarzacze. Z tego powodu zmuszony byłem zapoznać się z dziełem artystycznym wyłącznie na komputerze, gdzie zarówno jakość obrazu jak i dźwięku zdecydowanie ustępują tym, jakich można oczekiwać przy oglądaniu dzieła za pomocą odpowiedniego do tego celu odtwarzacza. Dodatkowo z powodu prawdopodobnie nierównego zapisu na płycie, nie udało mi się od razu otworzyć wszystkich zamieszczonych plików multimedialnych i dopiero po przekopowaniu płyty w innym urządzeniu mogłem zapoznać się z całością dzieła artystycznego. Wspomniane problemy natury technicznej nie miały oczywiście wpływu na wydanie oceny merytorycznej.

Trzeba w tym miejscu jeszcze nadmienić, że jakkolwiek realizacja partii operowej w ogóle jest w pewnym sensie nie tylko dziełem jednego wykonawcy, ale również całego grona osób współtworzących ostateczny obraz (w tym partnerów scenicznych, reżysera, kierownika muzycznego, scenografa, choreografa, zaplecza technicznego itp.), to jednak generalnie za ostateczny kształt roli odpowiada wyłącznie kreujący ją śpiewak, podlegając niejednokrotnie spersonalizowanej krytyce. Z tego względu przedstawienie realizacji partii operowej jako dzieła w postępowaniu o nadanie stopnia doktora sztuk muzycznych ukazanego w kontekście całego spektaklu wydaje się w pełni uzasadnione. Na szczęście nie jestem zobligowany do oceny całego przedsięwzięcia jakim było wystawienie opery

Piotra Czajkowskiego, zarejestrowane podczas wieczoru premierowego 22 marca 2013 roku w Operze na Zamku w Szczecinie, w reżyserii Dymitra Bertmana pod batutą Franka Zachera, ponieważ musiałbym wskazać na wiele niekonsekwencji tej realizacji czy niezgodności muzyczno-dramaturgicznych. W swojej opinii z oczywistych powodów ograniczę się zatem jedynie do oceny tych fragmentów, które stanowią bezpośredni wkład Doktoranta. Zaś w tej kwestii wyrazić się muszę (co pragnę podkreślić już na początku niniejszej oceny) bardzo pochlebnie.

Po pierwsze trzeba wskazać, że głos mgra Pawła Wolskiego jest niemal stworzony do partii Leńskiego. Liryczny tenor o jasnej i delikatnej barwie znakomicie maluje wizerunek romantycznego poety przeżywającego młodzieńcze uniesienia miłosne i doświadczającego bolesnego odrzucenia. Do tego sposób frazowania zaproponowany przez Doktoranta, oparty na niemal doskonałej kantylenie wspartej świadomą techniką oddechową, znakomicie wpisuje się w tradycję wykonawcze tej partii wykreowane przez takich mistrzów jak Siergiej Lemieszew czy Ivan Kozłowski a w czasach nam bliższych Nicolai Gedda. Oczywiście brak jeszcze Pawłowi Wolskiemu tego doświadczenia i niezwyklej finezji, jaka prezentowali wspomniani wykonawcy, ale wydaje się, że właśnie w tym kierunku wykonawczym idzie jego interpretacja. Już pierwsze wejście Leńskiego podczas przyjazdu Oniegina do Łarinych zwiastuje nam bardzo obiecującą kreację artystyczną. Bardzo dobrze wyważone frazy w kwartecie („Skazhi, katoraya Tatyana”) świadczą o dużej muzykalności Doktoranta. Szkoda, że owa muzykalność została zakłócona a nawet wręcz zburzona irytująco z dramaturgiczno-muzycznego punktu widzenia przeszkadzającą Filipiewną, która akurat w tym momencie według – jak należy domniemywać – reżysera spektaklu zaczęła podawać napoje. Kolejny fragment zasługujący na słowa uznania w stosunku do Pawła Wolskiego to arioso Leńskiego. Zaśpiewane zostało ono bardzo lirycznie i ciepło. Kulminacyjne frazy wykonane zostały bardzo miękko, może nawet odrobinę zbyt miękko, momentami mikstowym prowadzeniem głosu, ale w pełni spójnie z całym ariosem. Szkoda, że i tym razem owe kulminacyjne chwile reżyser skutecznie „zagłuszył” kierując uwagę widzów w stronę drugiej pary bohaterów. (Ciekawe, że gdy bohaterami muzycznymi była para Oniegin – Tatiana, reżyser usuwał w cień pozostałych wykonawców).

Leńskiego spotykamy ponownie w scenie balu u Łarinych, gdzie poprzez bardzo świadome poprowadzenie roli od strony aktorskiej staje się on niemal centralną postacią całej sceny. W finale obrazu (począwszy od wyzwania Oniegina na pojedynek) Paweł Wolski pokazuje także większy potencjał ekspresyjny swojego głosu, oczywiście nie wychodząc poza ramy swoich możliwości, choć aby oddać sprawiedliwość trzeba zauważyć, że kilka tonów w tej scenie zaśpiewanych zostało na granicy przesilenia. Kulminacyjnym punktem całej partii wydaje się jednak następująca po omówionej scenie aria Leńskiego i scena pojedynku. Także i w tych fragmentach mgr Paweł Wolski potwierdza swoją bardzo dobrą dyspozycję wokalną. Zarówno aria jak i następujący po niej duet z Onieginem zostały wykonane na bardzo wysokim poziomie o czym mogą świadczyć spontaniczne oklaski zgromadzonej publiczności, która nie po każdej scenie spektaklu reagowała tak żywiołowo.

Podsumowując dotychczasowe spostrzeżenia muszę zauważyć, że Pan mgr Paweł Wolski poprowadził swoją partię w sposób bardzo czytelny, konsekwentny i jednoznaczny i co warte zaznaczenia pozostając cały czas w zgodzie z zasadniczą tezą swojej rozprawy, którą było ukazanie, że „Piotr Czajkowski dokonał świadomego uwspółcześnienia puszkiniowskiej postaci Leńskiego w swojej operze” (str. 126 opisu dzieła).

Bardzo istotną rolę dla właściwego kontekstu odbioru dzieła artystycznego stanowi jego opis w postaci wspomnianej już wyżej rozprawy pisemnej. Praca ta, co należy podkreślić, spełnia podstawowe wymogi pracy naukowej. Doktorant przedstawia w niej zarówno określone tezy badawcze, jak i podaje sposób ich dowodzenia, z powołaniem się na konkretne źródła i opracowania.

We wstępie autor przedstawia główne założenia pracy, na które składają się: opis indywidualnej kreacji aktorsko-wokalnej postaci Leńskiego w operze Piotra Czajkowskiego *Eugeniusz Oniegin*, pokazanie w jaki sposób kompozytor wykorzystał poemat Aleksandra Puszkina do stworzenia swojej opery oraz udowodnienie (poprzez pryzmat postaci Leńskiego), że adaptacji poematu na libretto operowe towarzyszył szereg pozornie niewielkich zmian poczynionych w celu odzwierciedlenia kultury rosyjskiej II połowy XIX wieku.

Zasadniczą część pracy autor podzielił na trzy rozdziały. W rozdziale pierwszym możemy odnaleźć opis ewolucji kultury rosyjskiej na przestrzeni XIX wieku a także możemy się zapoznać z okolicznościami powstania poematu Aleksandra Puszkina i charakterystyką Włodzimierza Leńskiego z tego właśnie poematu. W rozdziale drugim autor w bardzo wnikliwy sposób przedstawia proces adaptacji poematu Puszkina na libretto operowe oraz pokazuje przemiany artystycznego środowiska muzycznego w XIX-wiecznej Rosji. Przedstawiona zostaje także postać Leńskiego w operze Czajkowskiego poprzez charakterystykę zarówno w warstwie tekstowej (odnoszącej się niejako do pierwowzoru literackiego) oraz w warstwie *stricto* muzycznej będącej pierwotną formą interpretacji postaci przez kompozytora. Rozdział trzeci stanowi właściwy opis dzieła będącego przedmiotem rozprawy doktorskiej magistra Pawła Wolskiego. W rozdziale tym autor szczegółowo opisuje każdy z realizowanych fragmentów zarówno w ujęciu indywidualnym jak i w kontekście całej konkretnej inscenizacji w Operze na Zamku w Szczecinie. Omówienia te zostały opatrzone niezbędnymi cytataми nutowymi. Należy podkreślić, że studium każdej sceny oparte zostało na rzetelnej podbudowie teoretycznej, zaś poszczególne poglądy świadczą o umiejętności łączenia przez doktoranta wiedzy muzycznej z różnych dziedzin oraz o określonej wyobraźni muzycznej. Wspomniana rzetelność przejawia się również w licznych wyjaśnieniach dotyczących koncepcji inscenizacyjnej czy wręcz w próbie usprawiedliwienia niektórych niejednoznacznych zabiegów reżyserskich. Konkluzja wszystkich wyżej wskazanych rozważań zawarta została w postaci kilku wniosków na końcu tego rozdziału oraz w następującym dalej zakończeniu.

Język pracy oceniam pozytywnie, dobór źródeł (z uwzględnieniem listów kompozytora, chociaż można byłoby sobie wyobrazić inne niż „wikipedyczne” ich pozyskanie) wydaje się w pełni przemyślany i prawidłowy. Bogata (i momentami starannie umotywowana) bibliografia (w tym także pozycje obcojęzyczne) wskazuje

na wnikliwość i rzetelność przeprowadzonych analiz. Może brakuje mi tylko przywołania pewnych uwag zawartych szczególnie we wstępie do książki Iwony Puchalskiej *Sztuka adaptacji. Literatura romantyczna w operze dziewiętnastowiecznej* (wyd. UNIVERSITAS, Kraków 2004). Pewne wątpliwości może natomiast budzić odwoływanie się w wielu miejscach do źródeł ogólnie określanych mianem „wikimediów” – w tym do niezwykle popularnego serwisu „Wikipedia”.

Powszechnie bowiem wiadomym jest, że źródła te nie mają dostatecznej wiarygodności. Dlatego też powoływanie się na nie powinno być za każdym razem weryfikowane także w innych dostępnych materiałach bibliograficznych. Brak takiej weryfikacji może skutkować takimi wątpliwościami, jak np. sformułowanie, że „Libretto [...] nie może być wystawiane jako samodzielne dzieło dramatyczne” (str. 61 przyp. 89) podczas gdy chociażby w cytowanej także w pracy (a zatem dostępnej autorowi) Encyklopedii Muzyki pod red. A. Chodkowskiego na stronie 495 czytamy, że „Libretto [...] na ogół nie może być osobno wystawiane”. Różnica pomiędzy tymi określeniami nie podlega dyskusji. Podobne wątpliwości budzi opis appoggiatury (str. 97 przyp. 117), szczególnie w kontekście dyskusji na odpowiedniej podstronie Wikipedii (http://pl.wikipedia.org/wiki/Dyskusja:Przednutka_d%C5%82uga), wskazującej na błędy w artykule. A ponownie odwołanie się tylko do wspomnianej Encyklopedii Muzyki byłoby rozwiązaniem zdecydowanie bardziej satysfakcjonującym. Na szczęście przywołane wyżej (a także inne nieprzywołane w niniejszej recenzji) uchybienia mają charakter poboczny i pozostają bez bezpośredniego wpływu na merytoryczną zawartość opisu dzieła.

Bardzo interesującym uzupełnieniem pracy są liczne artykuły i recenzje przedmiotowego spektaklu (choć trzeba zauważyć, że tłumaczenia recenzji z języka niemieckiego wymagałyby korekty językowej) oraz przywołany tekst libretta i jego tłumaczenie autorstwa Doroty Sawki.

Konkluzja

Podsumowując powyższe stwierdzenia należy wyraźnie zauważyć, że dzieło artystyczne w postaci zarejestrowanej na płycie DVD realizacji partii Leńskiego w operze Piotra Czajkowskiego *Eugeniusz Oniegin* wraz z jego opisem w postaci rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Postać Włodzimierza Leńskiego w ujęciu Aleksandra Puszkina oraz Piotra Czajkowskiego jako wyraz przemian artystyczno-kulturowych XIX-wiecznej Rosji*, stanowi moim zdaniem oryginalne dokonanie artystyczne. Jednocześnie uważam, że magister Paweł Wolski wykazał się w pracy ogólną wiedzą teoretyczną, niezbędną do rozwiązania podjętego problemu, zaś dzieło artystyczne wraz z jego opisem stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny artystycznej wokalistyka.

Tym samym stwierdzam, że w moim przekonaniu przedstawiona mi do oceny praca doktorska magistra Pawła Wolskiego spełnia wymogi art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595, Dz. U. z 2005 nr 164 poz. 1365 oraz Dz. U. z 2011r. nr 84 poz. 455). W świetle powyższego podsumowania pracę doktorską magistra Pawła Wolskiego przyjmuję.

